

7. Несиної С. В. Корпоративне право: навчальний посібник. О. В. Пушкіна, С. В. Несинова, Т. М. Лежнёва, І. Б. Пробко, Т. А. Тодорошко. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 276 с.

Іванченко Ольга Миколаївна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри загальної теорії права та держави
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Право на свободу інформації у міжнародному праві визнано фундаментальним правом людини і головним критерієм всіх свобод, про що було проголошено на Першій сесії Генеральної Асамблеї ООН у 1946 році у Резолюції 59 (I) «Скликання міжнародної конференції з питань свободи інформації». Згодом ця концепція знайшла відображення у Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права та ін. міжнародних документах, основний акцент у яких був зроблений на тому, що право збирати, отримувати і поширювати інформацію, реалізується «незалежно від державних кордонів». Згідно з Конвенцією про захист прав людини і основних свобод, свобода вираження поглядів і отримання інформації є практично необмеженою. За національним законодавством право на свободу інформації гарантовано статтею 34 Конституції України «кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір.

Виключенням для обмеження цього права є: в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і

неупередженості правосуддя. Крім Конституції право доступу до інформації регулюється законами України «Про Інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» та ін. У резолюції Ради ООН з прав людини від 5 липня 2012 р. наголошувалося на тому, що ті ж права, які мають люди в режимі офлайн, також повинні бути захищені в Інтернеті.

Для забезпечення прав людини на свободу вираження своїх поглядів та переконань усі люди повинні мати доступ до мережі Інтернет, а держава має «заохочувати та полегшувати доступ до Інтернету та міжнародного співробітництва, спрямованого на розвиток засобів масової інформації та засобів зв'язку у всіх країнах». Крім того зазначалося, що Інтернет - важливий інструмент розвитку та реалізації прав людини і Рада й надалі буде опікуватися питаннями пропаганди, захисту та реалізації прав людини, включно з правом на свободу вираження поглядів в Інтернеті.

Оскільки саме Інтернет в сучасному світі виконує функцію каталізатора для здійснення всіх прав людини і є потужним фактором соціального, освітнього і культурного розвитку та головним джерелом інформації у сучасному суспільстві, незалежно від кордонів, зупинимось на розгляді основних прав людини, пов'язаних з використанням Інтернету, так звані «Цифрові права», які у західних країнах розуміються як «доступ» і «недискримінація» - вільний доступ, свобода вираження поглядів та приватність онлайн, англ. - «digital rights».

Отже основним цифровим правом людини є право на доступ до Інтернету, що передбачає можливість вільного та безпечного користування цією мережею. Це право забезпечується шляхом заборони необґрунтованого обмеження доступу до Інтернету та зобов'язання держав вживати заходів для забезпечення максимального доступу своїх громадян до мережі. Умовами для повноцінної реалізації цього права громадянами є також доступ до інформації про технології та цифрова грамотність – можливість отримувати знання та

навички з використання Інтернету для задоволення своїх потреб. Право на доступ до інтернету має базуватися на принципах інклюзивності, недискримінації, мережевій нейтральності, безпеці та якості надання послуг. Кожен має право вільно висловлювати свої погляди, шукати, отримувати та поширювати інформацію онлайн.

Реалізація права на свободу вираження поглядів передбачає, що нікого не можна примушувати до дій чи висловлювань проти своїх переконань. Право шукати й отримувати інформацію означає не лише те, що держава не повинна перешкоджати людині шукати інформацію онлайн, але й має сприяти доступу до такої інформації. Право поширювати інформацію означає, що особа може вільно висловлюватись, навіть якщо її слова можуть образити людину, але лише за умови, що вони не порушують закон та прав і свобод інших людей. Це право також передбачає можливість використання анонімності або псевдоніму задля своєї безпеки, оскільки доступ до Інтернету, крім переваг, пов'язаний із можливими ризиками і загрозами для людини (насильство, кібербулінг, кібербомінг). Свобода вираження поглядів має бути вільною від цензури, але разом з тим покладає обов'язки не порушувати закон та поважати права інших людей.

Задля забезпечення права на приватність та захист персональних даних в Інтернет, країни мають адаптувати своє законодавство до міжнародних стандартів та критеріїв, а саме:

- збирання та обробка персональних даних має здійснюватися за згодою або з інших підстав, чітко визначених законом;

- персональні дані мають збиратися в обсязі, що відповідає меті обробки, яка водночас має бути законною та виправданою;

- особа повинна бути належним чином поінформована про обробку своїх персональних даних та її мету;

- персональні дані не можуть поширюватися чи оброблятися для інших, ніж було визначено і погоджено, цілей;

- безпечне зберігання персональних даних;

право отримати інформацію про обробку та свої персональні дані;
право вимагати виправлення або видалення своїх персональних даних;
право на відшкодування у разі порушення.

Право на захист приватності передбачає не тільки захист від посягання на репутацію особи через поширення недостовірної інформації, але й шляхом невтручання у таємницю кореспонденції та електронних комунікацій. Забезпечення цього права можливе за допомогою шифрування інформації та повідомлень онлайн та через обмеження неконтрольованого доступу правоохоронних органів до інтернет-мереж.

Як і в реальному житті, людина має бути убезпечена від злочинних посягань в Інтернеті (фізичного та психологічного насильства, домагань, дискримінації тощо). Механізм забезпечення свободи та особистої безпеки в Інтернеті повинен відповідати викликам та загрозам та має постійно вдосконалюватись для юридичних гарантій захисту людини в онлайн-середовищі. Водночас держава має сприяти розвитку та функціонуванню безпечних інтернет-технологій, поряд із захистом технічного функціонування Інтернету від шкідливих сервісів.

Відповідно до Будапештської конвенції про кіберзлочинність користувачі Інтернету мають бути захищеними від використання шкідливих кодів та надсилання великих обсягів електронних листів з метою блокування комунікаційних функцій системи. Інтернет спільноти в сучасному світі – це важлива складова участі громадян в суспільному житті країни. За допомогою Інтернету забезпечується право людини на мирні зібрання, що значно пришвидшує вирішення важливих державних справ.

Задля забезпечення цього права громадяни повинні мати свободу обирати та використовувати будь-які сервіси чи веб-сайти для створення, приєднання, мобілізації та участі в соціальних групах. Це право охоплює також право на мирний онлайн-протест, на використання без необґрунтованого втручання всіх доступних сервісів та послуг електронної демократії, включно з правом подання електронних петицій. Існування права на цифрове

самовизначення або права відключатися від онлайну на сьогодні є предметом теоретичних дискусій. Уперше про право відключатися почали говорити в аспекті трудових прав, з урахуванням створюваних ситуацій, коли робочі питання необхідно було вирішувати онлайн у позаробочий час.

Все більше фахівців звертається до думки, що, будь-який громадянин повинен мати доступ до головних державних сервісів і не зазнавати дискримінації незалежно від своєї віртуальної активності або її відсутності. Насамперед наразі в Україні існує проблема імплементації норм законодавства ЄС в національне законодавство та відсутні ефективні цифрові системи технічного захисту персональних даних в Інтернет. В інформаційному суспільстві, яке створило і розвиває людство, Інтернет є одним з найпотужніших джерел знання і усі повинні мати можливість бути активними його учасниками. Ті права, які нещодавно були офлайн дедалі швидше переходять у права онлайн. Так, до цифрових прав можна зарахувати право на освіту, право на працю, на підприємницьку діяльність, права користувачів, право на охорону здоров'я, культурні права. З подальшим розвитком інформаційних технологій цифровий вимір прав людини дедалі збільшуватиметься, що потребуватиме ефективних засобів їх правового та технічного захисту, а також удосконалення механізму міжнародного унормування.

Еннан Руслан Євгенович

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри права інтелектуальної власності
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАХИСТ ЦИФРОВИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Цифрові технології створюють нову реальність: цифрову економіку, цифровий кіберпростір. Цифрові технології формують нове середовище, в якому має діяти право. Цифрові технології висувають свої умови, до яких